

JORGOVAN

Lagano koračam, kao i svakoga jutra, stazama Kalemegdana. Vini me prati u stopu. Zastane jedino kod žbuna jorgovana. Očekuje da uberem cvet. Objasnjavam joj da je jesen, da jorgovan odavno ne cveta, da nemam više razloga da ga berem... Ali ona izgleda ne može da zaboravi onaj prolećni dan...

Tog aprilskog jutra krenula sam ka Savskom šetalištu, mada to nije naša uobičajena putanja... Kod Spomenika zahvalnosti Francuskoj podigla sam pogled ka reci u daljini i ugledala – Magi! Nije bilo nikakve sumnje da je to bila ona. Prepoznala sam podignutu ruku, savijenu u laktu, stisnutu pesnicu koja je skrivala usta, kaputić odškrinut tek toliko da proviri golo telo ispod njega...

Krišom sam ubrala jorgovan i tek onda se uputila ka Magi. Zadenula sam cvet u metalni ram. Njoj – za moj pedeseti rođendan. I čula:

Ali najviše na svetu...

Drugi su čuli da je „u okviru manifestacije Dani Beograda 2010. svečano otvoren Avalski toranj; u Pozorištu na Terazijama premijerno izveden mjuzikl 'Na slovo na slovo' Dušana Radovića, a na Savskom šetalištu otvorena izložba fotografija 'ULUPUDS Beograđanima', koja se može pogledati od 17. 4. do 12. 5.”

Iako to nisu bili Dani „strašnog” Beograda, kako je ona govorila, Margita se, nekim čudom, obrela na Fićir-bajiru – bregu za razmišljanje, okružena fotografijama znamenitih mesta i građevina kraj kojih je nekada koračala...

Ja sam je obilazila danju, Zorica Bajin noću. Strahovala je za svoju fotografiju, za Magi... Čuvala je...

A onda je, iz dana u dan, pronalazila po jedan struk jorgovana... I rekla svom Dušku:

„Ne moramo više dolaziti... Ima Neko ko čuva Magi...”

Iz razmišljanja me je prenulo dozivanje momka iz obezbeđenja koga svakodnevno viđam...

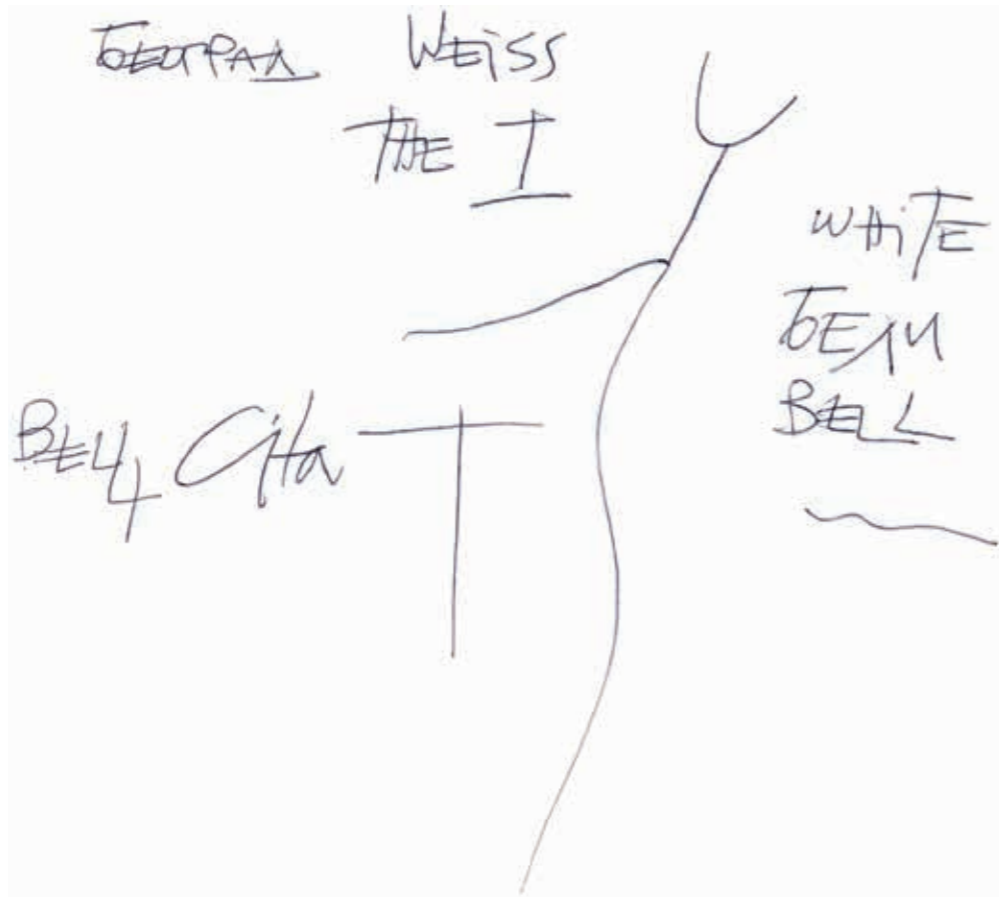
- Hej, Lidija! Jesi li čula za Mariju?!
- Koju Mariju?
- Kako koju? Pa Mariju, *našu* Mariju... Kučkarku...
- Da, znam... A šta je trebalo da čujem u vezi s njom?
- Znači ne znaš?! E ovako... Sad ću da ti ispričam... Prolazim ja pre neki dan Zmaj Jovinom ulicom pored biblioteke u prizemlju i ugledam kroz prozor neku svečanost... A u prvom redu – Marija! Jedan uvaženi gospodin govori o njoj i kaže – objavila prvu knjigu! Nisam bio lepo obučen, pa me bilo sramota da uđem, al' sam sačekao da se završi i Marija mi poklonila svoju knjigu – s posvetom! Pročitao sam do pola i mogu ti reći da je mnogo talentovana... A još je i sposobna! Onaj lik je rekao da je napravila i neku izdavačku kuću...
- Znam, bre, sve to... Šetam s njom skoro svaki dan... A i bila sam tamo...
- promrmljah.

A on, ni pet ni šest, nego:

– A ti, Lidija? Šta *ti* čekaš? Što i *ti* ne napišeš neku knjigu?!

☑ Draga Marija! Kao što znaš, završavam pisanje knjige o Magi... Pošto se izdavačke kuće uglavnom bave, što reče pokojni Dragomir, izdajom autora, kao što im i samo ime govori, volela bih da moja knjiga bude objavljena kod tebe...

☑ Mislim da je ideja da „Čekić” objavi knjigu o Margiti nešto najlepše što mi je iko ikada poklonio. To je ona vrsta pomoći koja se dešava možda samo jednom u životu i zato je presudna. Malo je reći – HVALA TI!

ORUŽJE LJUDSKO

To: Srđan Vejvoda
From: Lidija
Subject: Magi

Dragi Srđane!

*Ne ljuti se što ti kažem Ti,
jer Ti kažem svakome koga volim,
čak i ako ga ne poznajem...*

Poslužila sam se rečima Žaka Prevera na početku pisma tebi, s kojim razgovaram već dugi niz godina, u mislima... Sada sam, na svoju veliku radost i uzbuđenje, dobila tvoju adresu...

Ja nažalost ne mogu više da se setim – jesmo li se ti i ja ikada videli, u Smiljanićevoj 4, kod Magi...

Ja sam ona riđokosa devojčica koja je od nje naučila da hoda, trči, piše, peva, a kasnije još mnogo toga, i ona crvenokosa žena koja joj je, na kraju beskrajne ljubavi, napisala ovakvu čitulju:

Prošlo je 40 godina od našeg prvog do poslednjeg zagrljaja kad si mi rekla: „To je sve što mi je potrebno.” I meni. Tvoja Lidija – Ika

Ali, smrt nije kraj. Smrt je početak „traganja za izgubljenim vremenom”. U tom „nađenom vremenu” pojavio si se i ti i zato bih želela da ti, uz tvoje dopuštenje, uputim još jedno, opširnije pismo...

@ Draga Lidija!

Neizmerno mi je drago što si me pronašla!

Mislim da je krajnje vreme da stupimo u kontakt, jer toliko toga imamo zajedničkog kroz naše odnose sa Magi i ljubav za nju.

Pošalji što pre to pismo koje kažeš da imaš za mene, pa ćemo da počnemo razgovor...

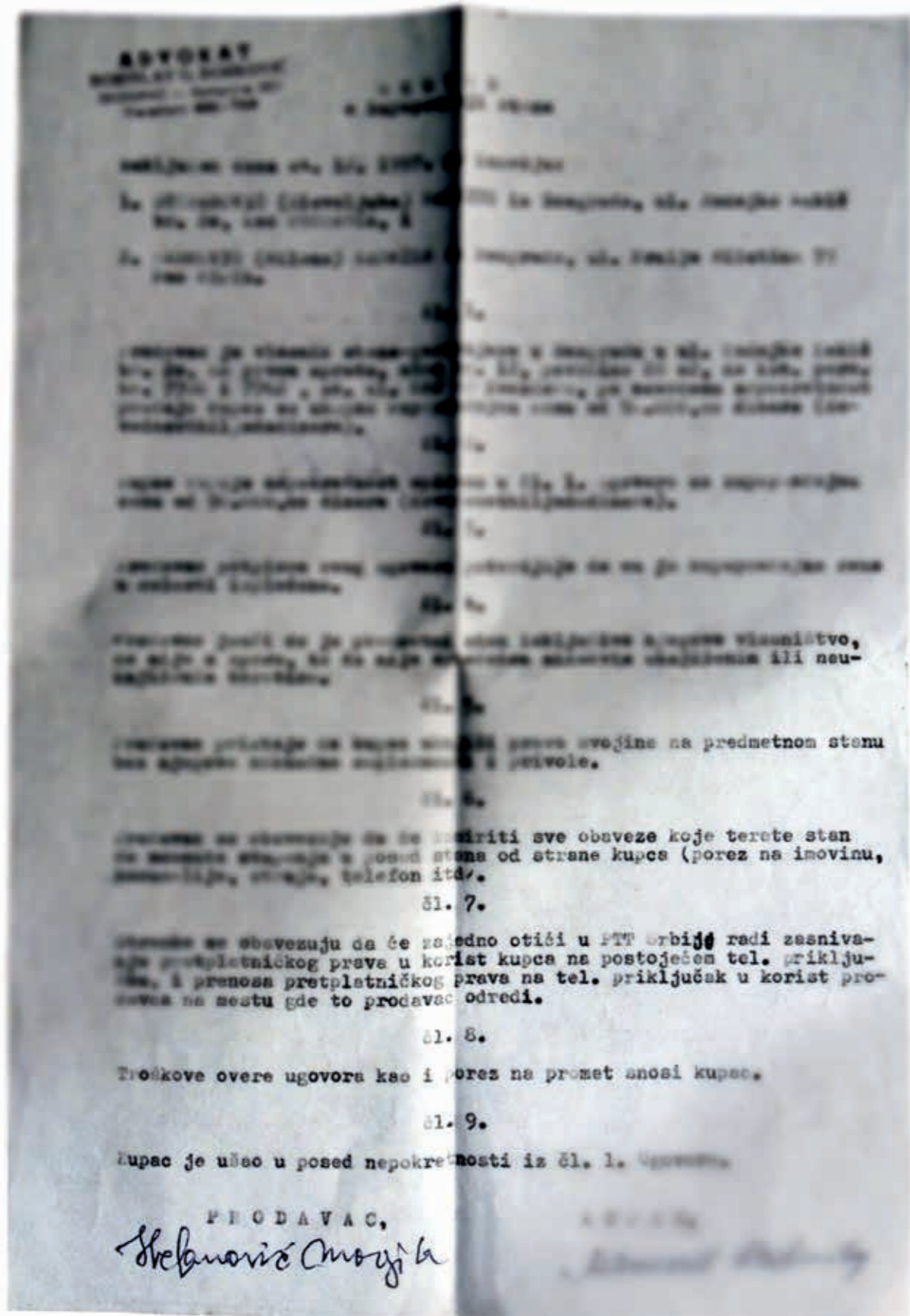
@ Srđane! Bode?

Da li te je Margita tako zvala? Mene je zvala Ija, Ika, Tip, Tup... Zvala me je – *glumica!* Nisam joj ispunila tu želju... Postala sam pisac... Ali, nikada nisam nameravala da pišem knjigu o Magi...

Onda se neko, ko nije ni pisac ni pismen, potrudio da to uradi... A neko njemu sličan da ovako najavi knjigu: „U pitanju je objektivno sagledan *stori* iz ugla autora...” A ta objektivnost iz ličnog ugla (?!), odnosno poruka „pisca”, sažeta je u jednoj novinarskoj rečenici:

„Sve što je imala prodala je da bi mogla da kupi drogu.”

Nekoliko dana pred promociju knjige i CD-a u Studentskom kulturnom centru na šestogodišnjicu Margitine smrti, sročila sam, u iznenadnom nadahnuću, tekst dug pet stranica... Pojavila sam se na promociji, uspela da dobijem reč, izborila se da mi je ne oduzmu, i izgovorila, u jednom dahu, napamet, svoju „osudu i odbranu“... (Jedino sam zaboravila da kažem sledeće: Zašto je Saša Ilić, kao veliki protivnik droge, izdavao godinama CD-ove sa muzikom za koju je dobio objašnjenje da je isključivo narkomanska? I kako to da je Pero Zubac, u svoju antologiju ljubavne poezije „Pelud sveta“ uvrstio pesmu „Ti si sav moj bol“?)

Oni koji su čuli ili kasnije čitali moj tekst, podsticali su me da ja napišem knjigu o Margiti kakvu zaslužuje: „Ako ne uradite to, jednoga dana, zajedno s vama nestaće i sve te uspomene!“

Uradila sam to! Završavam, posle skoro tri godine, knjigu o Magi, sa naslovom koji potiče iz jednog njenog pisma upućenog meni – OSEĆANJA. O. SEĆANJA. U njoj je, pored mojih sećanja, mnogo Margitinih uspomena... Tu su poruke, ceduljice, čestitke, razglednice, fotografije, pisma i dnevnički zapisi iz njene zaostavštine, nepoznati javnosti...

Kada je u septembru '96. godine prodala stan u Smiljanićevoj, kupila dva druga, jedan izdala, i otišla u Indiju, ostavila mi je ključeve od novog stana i svoje dnevnik na čuvanje (kojih ima preko 20!)... Ja sam joj te dnevnik, po povratku, silom vratila... Posle šest meseci, prodala je stan na Neimaru, a onda u jesen '97. i stan u kome je živea u Radojke Lakić (u tzv. „norveškoj kući“) i otišla u hotel, najpre „Park“, kraj naše gimnazije, a potom „Toplice“ (današnji „Royal“), nadomak moje kuće... Tada je deo stvari ostavila u mom podrumu, opet mi poverila dnevnik na čuvanje, a nekoliko svojih foto-albuma dala drugu Joci...

Kada je kupila garažu u Borči, adaptiranu za stanovanje, ponovo sam joj vratila njene dnevnik koji su, kao i ostatak stvari, pronađeni tamo posle njene smrti...

*OVDE NEMA NIŠTA.
OVDE IMA SAMO MUZIKA.*

OVDE NEMA NIŠTA. OVDE IMA SAMO MUZIKA.

Među tim Margitinim dragocenostima, koje je čuvala do kraja života i koje su ostale što kod mene što u Borči, ima mnogo pisama, poruka i razglednica od tebe, fotografija koje si ti napravio, kao i njenih zapisa o tebi, u dnevnicima koje je prilično teško čitati i tumačiti... Deo tih svedočanstava o vašoj ljubavi, osećanjima i sećanjima, preselio se iz podruma i garaže u moju knjigu...

Ovo je trebalo da bude iznenađenje, bolno doduše, a pretvorilo se u traženje odobrenja... Ne znam šta bih, ako bi rekao – NE! Knjiga bi ostala bez jednog od glavnih likova, bez jedne od najlepših priča, bez lajtmotiva... Ne bi više bila onako istinita, tužna i lepa, kao što mislim da je sada...

Moja namera i razlog pisanja knjige o Magi, kao i korišćenja tvojih misli, reči, fotografija i imena u njoj, bili su samo jedno – da se potvrdi stara istina koju je pisac Stevan Pešić obukao u reči:

*U borbi između čoveka i bogova
Smrt je oružje božansko
Ljubav oružje ljudsko*

OAZA

Dušan Radović i Slavoljub Stefanović Ravasi na snimanju TV emisije „Četvrtkom otvoreno” 1965. (Programski arhiv RTS-a)

To: Miloš Radović
From: Lidija
Subject: Maga

Dragi Miloše,
Ne sumnjam da ćeš se setiti male ričokose Lidije iz Albanske 19, koja je živela u stanu na 8. spratu iznad vašeg... Sada ona (ja!) ima 51 godinu i jedino što je ostalo kao znak raspoznavanja je (začudo) boja kose... Teško je reći koliko je godina prošlo otkad se nismo videli... Mislim da smo se poslednji put sreli jednog 1. aprila na stepeništu u Smiljanićevoj 4, tek što si Margiti uručio rođendansku tortu koju je, kao i svake godine na taj dan, napravila tvoja majka...
Verujem da već pogađaš da ti se, posle toliko godina, javljam zbog naše Mage... Ali, da bih objasnila razlog, moram najpre ponešto o sebi...
Ne znam da li ti je poznato da sam odavno krenula stopama mog (i tvog) oca... Tokom proteklih 25 godina koristila sam svaku priliku da se „pohvalim” što sam detinjstvo provela uz Dušana Radovića, imajući tu privilegiju da se igram kod vas sa Aćimom...
Moja sećanja na čika Duška i ono doba ovekovečila sam pre godinu dana i u TV emisiji „Večni sjaj detinjstva”... Ali, sticaj okolnosti me je naveo da ih i na drugi način sačuvam od zaborava, pišući knjigu o Margiti...
Nezaobilazni deo te priče si naravno i ti. Magi te mnogo puta spominje u svojim dnevnicima i deo toga nalazi se sada i u mojoj knjizi. Ponegde smo i zajedno... Belešku koju je posvetila tebi i meni završava rečima:

Kod njega i kod Ike, radi se o ljubavi i lepoti.

Među njenim stvarima, koje mi je poverila na čuvanje, a koje je i sama smatrala svojim najvećim i jedinim blagom, pronašla sam i tvoje prelepo, potresno pismo povodom čika Slavine smrti.
Volela bih da bude objavljeno u knjizi, uz fotografiju sa Maginog petog rođendana na kojoj smo ona, ja, ti, Ljerka, Damir i još jedan meni nepoznati mališa...
Šaljem ti u prilogu to pismo sa nadom da ćeš dati svoj „blagoslov” i da ćemo se uskoro videti...
Inače, ovih dana uživam u knjizi „Na ostrvu pisaćeg stola” i otkrivam jednog novog čika Duška, takođe izuzetnog, predivnog i genijalnog!

Mnogo te pozdravljaju Dača i Lea (koja još uvek živi, sama, u Albanskoj)!
Voli te i rado te se seća
Lidija

VRTLOG

@ Draga Lidija,
Hvala ti mnogo na pismu, obradovalo me je i rastužilo.
Imao sam faze, nekada, da odem do Albanske 19, negde se parkiram, i provedem sat vremena oko solitera. Toliko su blistave i upečatljive uspomene koje odande nosim.
Moju dragu Magu, poslednjih godinu-dve njenog života, viđao sam češće nego što sam želeo, i u tim susretima ostajao duže nego što sam mogao da izdržim. Ubijala me je činjenica da ne mogu da joj pomognem.
Ona i Desa mi strašno nedostaju. Taj prozor u parteru, gde se delila voda, kao neka oaza u pustinji vrelog parkinga, i danas mi ne da mira.
Pre desetak godina njihov stan je bio napušten, stari stanari su se iselili, a novi još nisu došli. Virio sam kroz stakla, tražio somotske zavesice iznad kuhinje, beržeru, brisao staklo na prozoru Magine sobe...
Onda mi je prišao jedan čovek i pitao me šta radim tu. Rekao sam mu da bih voleo da kupim taj stan ako je na prodaju. Mislio se nedelju-dve i na kraju odustao. Ja sam ga gazio, gnjavio, možda je zato i odustao. Pokazao sam suviše interesovanja. Nažalost, nije shvatio šta je u pitanju...
Odavno znam da se uspešno baviš pisanjem, žao mi je što nisam imao prilike da pročitam neku tvoju knjigu. Sada, kada si se javila, pročitacu sve! Divno je što ćeš objaviti knjigu o Margiti. Ne znam ko bi to mogao bolje. Objavi, naravno, sve što želiš, ako ti još nešto treba – javi se!

Puno, puno, pozdravi roditelje, tako je lepo što su još tu! Tetka Lea u Albanskoj 19?! Odvedi me jednom, budi drug!
Voli te Miloš

P. S. Kad sam bio u drugom razredu, nacrtao sam našu zgradu, sve sa onim konopčićima za povlačenje zelenih roletni. Taj mehanizam me je najviše impresionirao. Sledeći šok je bila televizija... Preko veze, moj crtež je osvanuo u novinama!

Nacrtao Miloš Radović učenik Osnovne škole u Beogradu

To: Lidija
From: Srđan
Subject: Knjiga o Magi

Draga Lidija,
Nažalost, ja sam od onih koji u nedogled odugovlače sa važnim odgovorima, pa pošto je cela ova priča sa tvojom knjigom o Margiti ne samo nešto „važno”, nego je od presudne važnosti, onda mi treba podosta vremena da sredim misli i da nešto napišem.
Pre svega moram da ti potvrdim da se ti i ja nikad nismo videli, što je krajnje neobično s obzirom na to koju si ti ulogu odigrala u njenom životu. Jedino što imam od tebe je primerak tvoje knjige „Biti ničiji”, koju mi je Magi posvetila i poslala po mojoj majci u Ameriku...
Sada sam pogledao nekoliko fotografija sa sahrane na Bežanijskom groblju, koje sam dobio od Cveleta septembra 2002. i siguran sam da si to ti koja hodaš iza sanduka sa belom ružom, spuštene glave...
Potvrđujem ti i da sam ja Bode. Tako me je zvala. Ja sam nju zvao Mona, pa se to možda pojavljuje u mojim pismima njoj...
Verovatno nema potrebe da ti objašnjavam da me je tvoje pismo i saznanje da će jedan deo onoga što je sačinjavalo i konačno dovelo do kraja ljubavni odnos između Margite i mene da bude objavljen u tvojoj knjizi, bacilo u jedan od onih vremensko/prostornih vrtloga koje doživljavam kad god se u mislima i osećanjima vratim u sve ono što je bio naš zajednički život. Dakle, napisala si knjigu! Nemam nikakvog razloga da sumnjam u potpunu iskrenost i ljubav prema Margiti, koje su te rukovodile u tvom pisanju. Prema tome, dajem ti odobrenje da objaviš to što se u knjizi tiče nas dvoje...
Da li postoji mogućnost da vidim rukopis pre nego što bude objavljen? Znam da ti nije lako da ga bilo kome drugom šalješ, ali imam poverenja u mene i znaj da ću da ga pročitam „with an open mind”. Naravno, sasvim se podrazumeva da ni sa kim neću da ga podelim...

Zapravo, ako bi još neko trebalo da pročita tvoju knjigu pre nego što bude objavljena, onda je to svakako Cvele, kao neko ko je bio uz nju od veoma ranih dana, pa sve do skoro samog kraja...

Verovatno ti je jasno da je kompletna druga polovina Margitine i moje prepiske kod mene – pisma pisana od 1980. na razne adrese... I ja imam gomile dokumenata, jer sam svaku njenu poruku, ceduljicu i papirić sačuvao. Kad sam živeo u Prote Mateje, nisam imao telefon, pa su mi ljudi koji su dolazili da me vide ostavljali poruke u malom notesu koji je bio prikačen na vrata. Sve Margitine poruke sam sačuvao.

Iznenadićeš se ako ti kažem da mi Maga nikad nije rekla da piše dnevnik, što me ne čudi... Sasvim te razumem kad kažeš da si provela mnogo vremena i truda tumačeći šta je u njima, jer ako su zapisi na bilo koji način slični onome kako je meni pisala pisma, onda to postaje gotovo nemoguće razlučiti. Njeno pisanje uvek je bilo krajnje apstraktno/poetsko i način na koji bi mi „odgovarala” nikad nije bio nešto konkretno i direktno.

Slažem se sa tobom da u tvojoj knjizi treba objaviti materijal koji je nepoznat javnosti. Recimo, mnoge njene fotografije koje sam radio su nešto što nikad nije objavljeno.

Konačno, povodom fotografija, mala zanimljivost za tebe. U knjizi o Milanu „Dečak iz vode” Margitina fotografija je na str. 22.

Na kraju knjige za tu fotografiju piše da je „Iz albuma Margite Stefanović”. JA sam uradio tu fotografiju! Snimio sam je jedne večeri u Bolu na Braču leta 1981. gde smo ona i ja letovali u privatnom smeštaju. To je bilo doba najveće sreće, mira i ljubavi... Sećam se da sam pisao Flaviju Rigonatu da u sledećim izdanjima pomene da sam ja autor te fotografije. Nikad mi nije odgovorio i mislim da to nije ispravljeno...

Iz tog doba sačuvao sam i jednu moju fotografiju kako Magi piše sa Bola razglednicu tetki Radmili...

dan traje već dugo... a trajaće...

@ Dragi Srđane!

Proverila sam! Izašlo je već 8. izdanje knjige „Dečak iz vode”, ali nema ispravke, tj. nisi naveden u spisku autora fotografija ispod koga stoji napomena da su ostali autori izdavaču nepoznati...

Ono što je izmenjeno u odnosu na prvo izdanje, koje ti imaš, to je što ostala izdanja knjige sadrže još pet pesama bez naslova, koje se prvi put objavljuju i koje nisu na pločama...

Dve pesme su Milan i Magi napisali zajedno...

@ Draga Lidija!

I ja želim da sastavim svoju knjigu o Magi... Cilj mi je da to završim za desetu godišnjicu njene smrti iduće godine... Ne znam kako ću da nađem vremena, ali moram to da učinim... U tome me već godinama podržava i Cvele... Ali evo, ti si to već uradila...

O naslovnoj strani treba dobro razmisliti, jer to će imati velikog uticaja na uspeh knjige. To će biti deo posla dizajnera oko opreme knjige... Što se toga tiče, pitala si me da li poznajem nekog od poverenja ko bi se prihvatio tog posla...

Kad smo radili na omotu prvog albuma Katarine II u mom stanu u Prote Mateje 22, fotografiju one mlade Afrikanke, koja izranja iz vode, radio je moj prijatelj Ivan Pešić, a ja sam uradio fotografije na poleđini albuma. On sada živi u Los Anđelesu i bavi se grafičkim dizajnom. U njega imam 100% poverenja da će da uradi nešto dobro...

Osim toga, želeo bih da tvoja knjiga izgleda moderno, da ne kažem „arhitektonski”, jer bi Magi to tako volela. Takođe mi je vrlo jasno da ne želiš nikakav novac od knjige ili za knjigu, ali ja ti svakako stojim na kompletnom raspolaganju za sve što treba da se uradi, pa čak i novčano. Eto, ja bih platio grafičku opremu bez problema. A valjda ima dobrih ljudi još u Beogradu koji su poznavali Magi i koji bi nešto za nju uradili...

Na kraju, ne znam da li hoću da te zamolim za mogućnost da kopije tih mojih pisama i razglednica nekako dobijem. Ne znam zato što nisam siguran kakvu bi u meni reakciju izazvalo suočavanje sa sopstvenim rečima posle toliko vremena. Ne znam da li imam snage da prođem kroz sve ono što smo ona i ja proživeli. Ta su pisma sad tvoja. Ti mi reci da li treba da ih ponovo vidim ili ne.

Nadam se da te moja pitanja neće naljutiti ili odbiti, ali sve što ima veze sa njom zadire u najdublje predele mog bića, da ne kažem da mi stvara neku mešavinu bola i radosti koja me trese od glave do pete.

@ Dragi Srđane!

Nisu me tvoja pitanja naljutila ni odbila. Nego me je kraj pisma rasplakao. Odavno nisam plakala zbog Magi. Toliko mi je drago što sam te pronašla, jer ti si deo Nje...

Danas, 2. februara 2011, na dan rođenja moga oca i dan smrti Margitinog, šaljem ti svoja Osećanja. O. Sećanja...

